

CSILLAG ISTVÁN: NARKÓZIS ALKALMAZÁSA AZ 1848/49-ES SZABADSÁGHARC IDEJÉN¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád**

Eddigi ismereteink szerint a magyar szabadságharcban kloroformnarkózt alkalmaztak. Lumnitzer orvosfőnök Kassán megjelent „Utasítás”-ában, amelyet a honvédorvosok számára adott ki, kötelezővé teszi, hogy a műszertáskában két lat kloroformnak is kell lenni. Továbbá tudjuk, hogy Kossuth utasítja az aradi gyógyszerészt, hogy kloroformot készítsen.²

Levéltári adataink vannak arról, hogy Szilézy Sámuel igazgató főorvos a tokaji tábori kórház-igazgatóságától átiratot intéz a debreceni kormány hadügyminisztériuma egészségügyi osztálynak, amelyben bejelenti, hogy két súlyos sebesültje van, azok számára kloroformot kér.

„Tisztelt osztály!

Miután az itteni kórházbankét sebesült fekszik, melyeket, a csontrothadásban (necrosis) szenvedőket, még talán a rothadó tag bemetszése által meg lehetne menteni; a műtétet mentül hamarabb véghezvinni szükségesnek tartom. De – fájdalom – a kórháznak sebészi műszerszekrénye nincsen, és az enyimet a zászlóaljamból hagyni kénytelenítettem, és a 13-ik itt fekvő honvéd-zászlóaljnak, melynek főorvosát hivatalosan megkérém, hogy metsző eszközöket nekem kölcsönözzön, hasonlóképpen nincsenek.

Annak következtében, s mivel naponként itten más sebesülteket várhatunk, melyeket Kasárol, hol a miéink az ellenséggel alkalmasint megütközöndenek, által küldenének: ezennel alázatosan megkérem a tisztelt osztályt, hogy egy sebészi műszerszekrényt és ha lehet, egy kis chloroformot ide küldeni méltóztassék.

Kelt Tokajban, April 18-án 1849.

A Hadügyi egészségi

osztályhoz

10.963/849.

dr. Szilézy Sámuel
igazgató főorvos”

Válasz:

„dr. Szilézy igazg. főorvosnak.

F. hó 18-án kelt felterjesztése folytán ezennel 2 lat kloroform küldetik főorvos úrnak; műszereket azonban még Nváradról – az osztály által állított ilyenemű gyárból nem érkezendének – nem

¹ Forrás: Csillag István: Az első magyarországi narkózisok (1847–1849). = Orvosi Hetilap, 1970. pp. 2854–2855.

² A kloroform készítése közismert, előállításának módját már 1848-ban közli az ‘Orvosi Tár’. V. ö. Würzler Vilmos: Kloromorm készítésének módja. = Orvosi Tár, 1848. p. 105.

küldhet, hanem oda utasítja főorvos urat, hogy a megyei v. más hatóságtól – ideiglenes használat végett – kölcsönözni szíveskedjék.
10.963/1105. H. 21/4. 1849.”

*

Eddigiekből kiderül, hogy hazánkban a narkózis terén nem történt lemaradás. Európa vezető államaival közel egy időben kezdték bevezetni a narkóziót nálunk – s ez különösen szembeötlő, ha arra gondolunk, hogy az ismeretközlés a mainál összehasonlíthatatlanul nehezebb volt. Különösen áll ez az 1848–49-es szabadságharc nyugtalan és zárlatokkal telt helyzetére. Mégis a harci viszonyok közt is altatásban operáltak s ezzel Európában az elsők voltunk a harctéri narkózis terén.

Az első magyarországi narkózisok (1847–1849) időrendi táblázata

Az első éternarkózis: Markusovszky Lajos Bécsben 1847. január 25-én.

Négy egészséges egyénen Pesten éternarkózis Balassánál 1847. február 8-án.

Első éternarkózis műtét Pesten, Schoepf Merei Ágoston végzi 1847. február 9-én.

További éternarkózis műtétek Pesten Balassánál, 1848. február 1-jén, február 22-én és március 1-jén.

Éternarkózis műtét Pesten a Rókus Kórházban, Flór főorvos végzi, 1847. február 12-én.

Első vidéki narkózis Pápán 1847. február 28-án.

Első kloroformnarkózis a Rókus Kórházban. Flór főorvos végzi, 1847. december 20-án.

Első magyar nyelvű könyv a narkózisról, Rosenfeld József: A kénégeny gőz hatása. Pest, 1847. március 10.

1848/49-es szabadságharcban kloroformnarkózisban operál Szilézy Sámuel dr., 1849. április 18–21.